

*Притула А. М.,**к. ю. н., доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Міжнародного гуманітарного університету*

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У ВИКЛЮЧНІЙ (МОРСЬКІЙ) ЕКОНОМІЧНІЙ ЗОНІ

Анотація. У статті аналізуються об'єктивні сторони злочинів, передбачених ст. ст. 243, 244, 249 КК України. Найбільшу складність при дослідженні зовнішніх проявів розглядаємих екологічних злочинів складають злочинні наслідки. У разі, якщо законодавець передбачає наслідки як конструктивні ознаки цих злочинів, то вони вважаються закінченими з моменту їх заподіяння. У статті робиться висновок, що кримінально-правові засоби здійснення політики України в її виключній (морській) економічній зоні повинні враховувати існуючу дійсність, а саме: суспільну і міжнародну небезпеку забруднення моря, незаконну розробку континентального шельфу, незаконне заняття рибним, звіриним або іншим водним видобувним промислом, і, відповідно, будь-які припустимі, навіть у крайній тверді заходи, прийняті Україною в її виключній (морській) економічній зоні відносно таких злочинів, повинні визнаватися правомірними і необхідними, а не зазнавати обмежень або заборони з боку міжнародного права.

Ключові слова: виключна (морська) економічна зона, злочини проти довкілля, об'єктивна сторона, створення небезпеки, наслідки злочинів.

Постановка проблеми. Міжнародно-правовий режим виключної економічної зони встановлюється міжнародним правом і забезпечується кожною прибережною державою всіма ефективними та доступними засобами, у тому числі й кримінально-правовими. Охорона виключної (морської) економічної зони і забезпечення її міжнародно-правового режиму – завдання кожної прибережної держави, у тому числі й України.

Останнім часом стають відомими факти порушення режиму виключної (морської) економічної зони України – відбувається незаконний морський промисел, незаконне розвідування корисних копалин континентального шельфу, порушеннями екологічної рівноваги природного середовища виключної (морської) економічної зони, що знаходиться у виключному функціональному користуванні України. Чорноморський регіон у зв'язку з обмеженою площею і великою кількістю прибережних держав повністю розділений на виключні економічні зони, а це означає, що прибережні держави мають справу тільки із зазначеним режимом відкритого моря, кожен відступ від правил користування яким, можна розглядати якщо не злочиним, то, як мінімум правопорушенням.

З точки зору кримінального права розгляд проблематики виключної економічної зони включає пи-

тання формування джерельної бази відповідальності, характеристик спеціального режиму виключної економічної зони як уздовж прибережних територій та й навкруги островів та скель, впливу процедур делімітації юрисдикцію, кримінально-правові характеристики суверенних та ексклюзивних, забороняючих та примусових прав прибережної держави, імунітетів від юрисдикції, прав та свобод інших держав, консервації та утилізації живих ресурсів, захисту морського середовища, військової активності у виключній економічній зоні. До того ж необхідність кримінально-правового і кримінологічного висвітлення проблем встановлення кримінальної юрисдикції України у виключній економічній зоні обумовлюється необхідністю подолання міжнародної злочинності, що не має кордонів, меж і моральних лімітів.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення нерозв'язаних проблем. Різні аспекти екологічної злочинності у виключній економічній зоні розглядалися у роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, С. М. Бабуріна, А. С. Баєва, Д. А. Гавріліна, С. П. Головатого, І. В. Дмитриченко, Є. В. Додіна, Н. А. Зелінської, Б. М. Клименко, О. Р. Колодкіна, Т. Р. Короткого, В. М. Прусса, І.Є. Тарханова та ін. Проте, міжнародне право вкрай узагальнено вказує на характеристики національної кримінальної юрисдикції у виключній економічній зоні, що обумовлює потребу удосконалення регулювання співробітництва держав у справі протидії злочинності, необхідність пошуку основних напрямків удосконалювання національного законодавства, яке встановлює відповідальність за злочини, безпосередньо пов'язані з морським середовищем.

Викладення основного матеріалу. Найбільшу складність при тлумаченні кримінально-правових норм, що встановлюють покарання за злочини проти довкілля, які вчиняються у виключній (морській) економічній зоні, їх диспозитивні ознаки, тобто ознаки об'єктивної сторони. Так, об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 243 Кримінального кодексу України (далі – КК), виражається як у формі активних дій – скиданні забруднюючих речовин безпосередньо в морське середовище виключної (морської) економічної зони, так і у формі бездіяльності – неприйняття заходів для запобігання втрат забруднюючих речовин [1].

При цьому поняття «скидання» означає: 1) будь-яке навмисне видалення в море відходів чи інших матеріалів із суден, літаків, платформ або інших, штучно споруджених у морі конструкцій; 2) будь-яке навмисне поховання в морі суден, літаків, платформ чи інших, штучно споруджених у морі конструкцій. Проте, не вважається «скиданням»: 1) видалення в море відходів чи інших матеріалів, котрі властиві або є результатом нормальної експлуатації суден, літаків, платформ чи інших штучно споруджених у морі конструкцій та їхнього обладнання, крім відходів або інших матеріалів, що транспортуються суднами, літаками, платформами чи іншими, штучно спорудженими в морі конструкціями, котрі експлуатуються з метою видалення таких матеріалів або підвозяться до таких суден, літаків, платформ чи інших, штучно споруджених у морі конструкцій, а також крім тих, які є результатом обробки відходів чи інших матеріалів на таких судах, літаках, платформах або конструкціях; 2) поміщення матеріалів для цілей інших, ніж їхнє просте видалення, за умови, що це не суперечить цілям і принципам міжнародних угод [2]; 3) спалення матеріалів і відходів на поверхні моря, оскільки у відповідних конвенціях воно не згадується, однак, у таких випадках відносини за фактом таких дій регулюються положеннями із запобігання забруднення з атмосфери або через неї [3]. Однак, на наш погляд, слід у відповідних міжнародних відносинах і національному законодавстві передбачити і такий варіант, оскільки багато матеріалів та відходів спалюються саме у морі на спеціальних судах або розпорошуються над його поверхнею, оскільки в іншій місцевості це визнано економічно не вигідним і небезпечним для здоров'я населення [4]; 4) будь-які викиди промислових підприємств, що знаходяться на узбережжі, у тому числі й в іноземних державах. Ці викиди, однак, можуть досягати виключної (морської) економічної зони України і представляти певну загрозу, хоча це і не передбачено ні кримінальним законом, ні міжнародними конвенціями, а тому важливо вирішити питання про віднесення цієї дії до скидань і розглядати як порушення кримінального закону [1].

Злочин вважається закінченим з моменту забруднення вод виключної (морської) економічної зони, тобто з моменту виконання хоча б однієї з вищевказаних дій або стримування від перешкоджання їхньому здійсненню. Таким чином, для кваліфікації діяння винної особи за ч. 1 ст. 243 КК необхідно встановити наявність небезпеки для життя і здоров'я людей чи живих ресурсів моря, або можливість перешкоджання законним видам використання моря. Отже, частина 1 статті 243 не визначає настання шкоди як необхідної ознаки кримінально-правової кваліфікації, однак указує на певного роду небезпеку об'єктам кримінально-правової охорони. У цьому випадку діяння винної особи приймають формальний харак-

тер – шкода або збиток відсутній, але має місце погроза охоронюваним цінностям.

Цього, однак, не можна сказати про діяння винної особи, передбачене ч. 2 ст. 243 КК України. У цьому випадку склад злочину набуває матеріального і одночасно кваліфікованого складу – тобто вчиняються ті ж діяння (дії або бездіяльність), що спричиняють такі збитки: 1) загибель або захворювання людей; 2) масову загибель об'єктів рослинного і тваринного світу; 3) інші тяжкі наслідки – наприклад, таке забруднення зон відпочинку, котре унеможливилося без істотних витрат відновлення та їхнє подальше використання (наприклад, забруднення пляжів нафтою). Пункти 2 і 3 характеризують саме екологічну шкоду [5].

Оцінюючи розмір шкоди, необхідно враховувати стійкість забруднення, його площу, кількість загинув живих організмів, цінність забруднених ділянок в екологічному відношенні (заповідник, нерестове місце), обсяг матеріальних витрат, необхідних для ліквідації забруднення [1, 45]. Цей збиток оцінюється за допомогою проведення екологічної експертизи, а тому, точної вказівки на його кількісні характеристики кримінальний закон не містить.

Частина 3 ст. 243 КК передбачає ще одну кваліфікуючу ознаку злочину – злочинну бездіяльність посадової особи, відповідальної за дотримання формальностей у контролі за чистотою виключної (морської) економічної зони та збереженням її ресурсів. На практиці можливі випадки, коли судно, як морське, так і повітряне, так само як гідротехнічні засоби, інженерна платформа або спорудження, в умовах крайньої необхідності змушені робити скидання в море шкідливих речовин, матеріалів чи відходів. Це також може мати місце у випадку катастрофи, аварії, стихійного лиха та інших форс-мажорних обставин. Навіть у випадках вчинення злочинного діяння, передбаченого частинами 2 і 3 ст. 243 КК, повинне слідувати повідомлення з боку відповідальної особи, яка має відношення до забруднення моря. В усіх цих випадках таке повідомлення повинне провадитися в обов'язковому порядку, воно адресується адміністрації найближчого порту України, іншому уповноваженому органу або особі. Таким чином, невиконання обов'язку щодо такого повідомлення, незалежно від того, з яких причин відбулося або буде відбуватися скидання шкідливих матеріалів, речовин та відходів, у своїй кількості і якості загрозливих охоронюваним інтересам, розглядається як кримінально караний злочин, передбачений ч. 3 ст. 243 КК України. Склад злочину в цьому випадку стає формальним і для кваліфікації відповідної бездіяльності у цій частині кримінального закону не потрібно настання небезпечних наслідків або збитку.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 244 КК України виражається як в активних діях, так і у злочинній бездіяльності: 1) будівництво на кон-

тинентальному шельфі України штучних островів, інженерних та гідротехнічних споруд, платформ, що добувають, технологічних установок без належного дозволу або угоди; 2) встановлення навколо зазначених об'єктів зон безпеки без належного дозволу або угоди; 3) використання зазначених об'єктів, якщо в офіційному порядку їхня робота заборонена, припинена або призупинена; 4) порушення режиму зон безпеки навколо цих об'єктів, що функціонують на основі існуючого дозволу або міжнародної угоди; 5) проведення на шельфі бурових, видобувних робіт без належного дозволу або угоди, так само як така ж розвідка, розробка корисних копалин та природних багатств шельфу. Сюди також відноситься товарне виробництво продукції, її обробка і транспортування [6]; 6) заподіяння збитку ресурсам шельфу і покриваючим його водам; 7) злочинна бездіяльність у виді неприйняття заходів для захисту живих організмів моря від шкідливих відходів або небезпечного випромінювання й енергії, якщо це створило погрозу їхньому життю або здоров'ю та життю населення (у цьому випадку має місце спеціальний суб'єкт).

У деяких випадках для кваліфікації діянь винної особи за ст. 244 КК України необхідна наявність істотної шкоди охоронюваним цінностям, причому в яких саме, Законом прямо не зазначено, що являє собою певного роду дискомфорт у застосуванні цієї норми КК. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 244 КК України порушення законодавства про континентальний шельф *повинне спричинити істотну шкоду*, злочинна бездіяльність відповідальної за безпеку і схоронність морського середовища особи *повинна створити погрозу заподіяння шкоди – життю і здоров'ю населення та життю живих ресурсів*, а відповідно до ч. 2 ст. 244 КК України *такого збитку чи погрози може і не бути*, порушення законодавства про континентальний шельф вчиняється іноземною особою. Це вказує на недосконалість існуючої норми навіть у порівнянні з існуючою в КК 1960 року статтею 163¹. У зв'язку з цим, невизначеним представляється питання про те, якої форми набуває склад злочину – формальний він чи матеріальний, і чому іноземний суб'єкт несе відповідальність без наявності істотної шкоди. Існуюча норма, на наш погляд, потребує нової форми, а поки спробуємо з'ясувати форму складу злочину в кожному окремому випадку.

Отже, порушення законодавства про континентальний шельф має матеріальний склад злочину, оскільки мають місце суспільно небезпечні наслідки – істотна шкода, котра визначається за допомогою проведення екологічної експертизи в кожному окремому випадку. Злочинна бездіяльність у вигляді неприйняття заходів для охорони морського середовища з боку особи, що працює на об'єктах морегосподарського комплексу, розташованих на шельфі, має формальний склад, оскільки для кваліфікації такого діяння за ч. 1 ст.

244 КК України необхідне встановлення лише погрози живим мешканцям моря чи населенню. Формальний склад має місце, якщо злочин вчиняється іноземним суб'єктом – фізичною особою, громадянином іншої держави або особою без українського громадянства.

Таким чином, частина 1 ст. 244 КК України передбачає кримінальну відповідальність для українських громадян, що порушують законодавство про континентальний шельф, а частина 2 цієї норми встановлює відповідальність за дослідження, розвідку і розробку природних багатств та інші роботи на континентальному шельфі, що проводяться іноземними громадянами, якщо їхнє виробництво не передбачене угодами між Україною і відповідним іноземним суб'єктом – громадянином чи державою.

Місце вчинення злочину – обов'язкова ознака складу – той чи інший район (ділянка) континентального шельфу.

Злочин вважається закінченим з моменту:

1) заподіяння істотної шкоди – у випадку порушення законодавства про континентальний шельф (матеріальний склад злочину); 2) створення погрози загибелі живих організмів або загрози життю, а також здоров'ю людей – у випадку неприйняття відповідною особою заходів захисту (формальний склад злочину); 3) проведення іноземцем недозволених робіт на континентальному шельфі України (формальний склад злочину).

Тваринний світ являє собою невід'ємну частину морської економічної зони України. Тим часом стали очевидними загрозливі темпи знищення диких тварин. Незаконне заняття рибним та іншими водними промислами відноситься до числа найбільш розповсюджених злочинів у сфері екології. За нього, згідно російським даним, наприклад, засуджується до 46 % від загального числа засуджених [1, 57]. Розглянутий злочин безпосередньо торкається і живих ресурсів економічної морської зони України, причому, питання експлуатації рибних ресурсів спеціально регулюються міжнародними угодами, наприклад, Конвенція 1982 року присвячує питанню збереження живих ресурсів та порядку їхньої експлуатації в морській економічній зоні цілий розділ. Становлення інституту економічної зони взагалі зобов'язане зазіханням прибережних держав на рибні ресурси відкритого моря, як неодноразово відмічалось. Українським законодавством також регулюються відносини з використання, збереження та управління живими, і зокрема, рибними ресурсами виключної (морської) економічної зони [7]. Кримінальний закон України містить статтю 249, що встановлює кримінальну відповідальність за незаконне заняття рибним, звіриним чи іншим водним добувним промислом, причому не тільки в межах виключної (морської) економічної зони.

У наш час з'явився такий різновид злочинної діяльності як рибпромислове піратство. Цьому

сприяло, на наш погляд, кілька факторів. Зокрема, тверде закріплення в міжнародному і національному праві різних за своїм правовим режимом просторових ділянок та зон акваторії Світового океану, погіршення, підрич ресурсної бази морського рибальства, поява дефіцитних і, отже, дорогих морепродуктів [8].

Як зазначалося в літературі, у 60 – 80 роки процес односторонніх зазіхань на виключні або суверенні права відносно біоресурсів постійно інтенсифікувався, до того ж, на прискорення цієї тенденції усе більше впливав розрив, що виявлявся між можливостями традиційної сировинної бази рибальства з одного боку, і добувними потужностями з іншого [9].

Як відомо, випадки незаконного рибного промислу іноземними рибальськими суднами мали місце не тільки у виключній (морській) економічній зоні, але й у територіальному морі України [8, 151].

Як основа регулювання доступу іноземних рибалок до біоресурсів 200-мильних виключних економічних зон була розроблена концепція максимально припустимого улову, що включає три найважливіших елементи:

1) прибережна держава має право визначити максимально припустимий (тобто без збитку для стану і відтворення запасів) рівень промислового вилучення біоресурсів у своїй економічній зоні;

2) прибережна держава має право визначити свої потреби в біоресурсах і зарезервувати необхідну для себе їхню частину;

3) прибережна держава повинна надати доступ іншим країнам до надлишків припустимого улову, що залишаються.

Ці тези не суперечать, однак, положенню, коли прибережна держава може довільно визначати розміри припустимого улову та своїх потреб і таким чином взагалі не «виявляти» яких-небудь надлишків [9, 127]. Так, якщо Україна у встановленому міжнародним правом порядку вирішить, що живих ресурсів її морської економічної зони не вистачає для власного використання, або їхній вилов може привести до екологічного дисбалансу, порушення морської екосистеми, то вона вправі взагалі заборонити іноземним суб'єктам, у тому числі і державам, промисел таких ресурсів, що, однак, відбувається при укладанні відповідних міжнародних угод, які підтверджують виправдані побоювання прибережної держави.

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 249 КК, виражається у здійсненні рибного, звіриночного та іншого водного добувального промислу в територіальних водах України, внутрішніх морях, річках, озерах, ставках і водоймищах, а також у межах виключної (морської) економічної зони України без належного на те дозволу або в заборонений час, або у недозволених місцях чи недозволеними знаряддями, способами і прийомами.

Зміст цих дій у кримінальному законі не розкритий, оскільки диспозиція ст. 249 КК має бланкетний

характер. Для встановлення ознак злочину необхідно звертатися до інших нормативних актів, що регулюють порядок рибного та іншого водного добувального промислу.

Під виробництвом водних добувальних промислів варто розуміти лов риби чи інших водних тварин, які представляють промислову або господарську цінність. Термін «промисел» у даному випадку означає не вид спеціальної повторності, а заняття певною діяльністю, спрямованою на добування риби чи інших водних істот. Практика йде шляхом визнання злочинними як одиничних випадків лову, так і ряду подібних дій [1, 58 –59].

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цього злочину є заподіяння істотної шкоди, без наявності якої не можна кваліфікувати дії винної особи за ст. 249 КК [10, 168 –178]. Кримінальний закон 1960 р. у ст. 162 цієї ознаки не містив – кримінальна відповідальність наставала незалежно від заподіяння істотної шкоди, що відрізняє подібні норми попереднього і діючого Кримінального кодексів.

Здійснення незаконного промислу без заподіяння істотного збитку – це адміністративна провина. Для визначення того, яка шкода вважається істотною, повинна призначатися еколого-товарознавча експертиза. Щоб відрізнити адміністративну провину від незаконного лову та промислу як кримінального злочину і від промислу законного, до 2001 року прийнято було звертати увагу на наступні обставини: 1) об'єкт і предмет посягання (біологічну та економічну цінність риби, звіра й ін., їхнє значення для рибного господарства країни); 2) знаряддя, способи та прийоми незаконного лову і промислу (застосування дозволених, недозволених, загальнонебезпечних та знищувальних знарядь, способів і прийомів); 3) ціль і мотив незаконного промислу (користь, нестаток або спортивний інтерес); 4) час і місце (під час нересту, в місцях нересту, у незаборонний час та у дозволених місцях); 5) розмір заподіяного збитку; 6) особистість винного (вчинення правопорушення вперше, вдруге, наявність судимості, обтяжуючі чи зм'якшуючі обставини) [11].

Незаконне заняття рибним, звіриним чи іншим водним добувальним промислом – злочин з матеріальним складом. Це значить, що він вважається закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди, що є єдиною ознакою об'єктивної сторони злочину, всупереч існуючій у КК 1960 р. нормі, коли склад злочину був формальним.

Відомо, що існує ряд критеріїв, за якими здійснюється оцінка заподіяного збитку. Виходячи з цього, усі живі ресурси вод підрозділяються на коштовні, малокоштовні і бур'яністі. Розходження в правовому режимі охорони коштовних промислових і непромислових водних тварин визначається з урахуванням їх екологічної та економічної цінності. Перелік коштовних видів риб, звірів та інших організмів міститься у Додатку до постанови Ради Міністрів

СРСР від 1974 р. № 833 «Про посилення охорони запасів кошових видів риб, морських ссавців і водних безхребетних у рибогосподарських водоймах СРСР», та у постанові Ради Міністрів СРСР від 1986 р. № 315 «Про порядок вирахування стягнення за збиток, заподіяний живим ресурсам економічної зони СРСР, а також запасам анадромних видів риб, що утворюються в річках СРСР, за межами економічної зони».

Згідно з цими документами до кошових порід віднесені 55 видів риб (калуга, білуга, осетер, стерлядь, севрюга, лосось, сьомга, муксун, форель, мінога, вобла й ін.), 10 видів безхребетних (краби, трепанг, устриці й ін.).

Згідно з роз'ясненням Пленуму Верховного Суду України, даному у п. 5 Постанови «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля», істотна екологічна шкода – це не тільки кількісні та вартісні критерії, а й інші обставини, що мають значення для вирішення цього питання [12]. Це визначення не позбавлене необхідності звертання до оціночних категорій та не містить чітких критеріїв, що навряд чи може допомогти практичним працівникам. Крім того, таке «розмите» тлумачення поняття «істотна шкода» надає можливість визнати будь-яку шкоду істотною, навіть без пояснення, чому вона визнана такою [10, 169-170]. При вирішенні питання, чи є збиток істотним, необхідно виходити з вартості, екологічної цінності, кількості добутого, ушкодженого або знищеного, а також розміру шкоди, нанесеної рослинному і тваринному світові [13].

При цьому, як показує узагальнення судової практики, екологічна шкода, як правило, не враховується. Суди виходять в основному з вартісного і кількісного критеріїв, що спотворює справжні розміри заподіяного природному середовищу збитку і кваліфікацію скоєного [1, 61].

Вартість риб та інших водних тварин визначається за спеціальними таксами незалежно від віку і ваги водних мешканців. Такси періодично переглядаються, однак у даний час зазначені в них ціни не враховують інфляційних процесів, що необхідно приймати до уваги, кваліфікуючи правопорушення за ознакою істотного збитку.

Висновки. Таким чином, кримінально-правові засоби здійснення політики України в її виключній (морській) економічній зоні повинні враховувати існуючу дійсність, а саме: суспільну і міжнародну небезпеку забруднення моря, незаконної розробки континентального шельфу, незаконного заняття рибним, звіриним або іншим водним видобувним промислом, і, відповідно, будь-які припустимі, навіть у край тверді заходи, прийняті Україною в її виключній (морській) економічній зоні відносно таких злочинів, повинні визнаватися правомірними і необхідними, а не зазнавати обмежень або заборони з боку міжнародного права.

Література:

1. Жевлаков Э. Н. Экологические преступления и экологическая преступность: учебник / Э. Н. Жевлаков. — М.: Альвы, 1996. — С. 44.
2. Конвенция по предотвращению загрязнения моря сбросами отходов и других материалов 1972 г., ратифицированная Украиной в 1975 г. // Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. — Вып. XXXII. — М., 1978. — Ст. 3.
3. Киселев В. А. Международные соглашения по предотвращению загрязнения морской среды с судов / В. А. Киселев. — М.: Транспорт, 1986. — С. 85.
4. Волошин В. П. Охрана морской среды / В. П. Волошин. — М.: Судостроение, 1987. — С. 148.
5. Локтіонова В. В. Окремі аспекти визначення наслідків екологічних злочинів / В. В. Локтіонова // Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2012. — № 3. — С. 128–133.
6. Научно-практический комментарий УК Украины от 05.04.2001 г. / под ред.: Мельник Н. И., Хавронюк Н. И. — К.: Канон, А. С. К. — С. 652.
7. Об исключительной (морской) экономической зоне Украины: Закон Украины от 16.05.95 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. — 1995. — № 21. — Раздел 2.
8. Прусс В. М. Обеспечение безопасности международного судоходства уголовно-правовыми методами / В. М. Прусс. — Одесса: Латстар, 2000. — С. 151.
9. ООН и международные отношения. — М.: Наука, 1986. — С. 1–25.
10. Локтіонова В. В. Наслідки вчинення злочинів проти довкілля (кримінально-правове дослідження): монографія / В. В. Локтіонова. — Кременчук: Видавель «ПП Щербатих О. В.», 2011. — 256 с.
11. Кульков В. Разграничение административной и уголовной ответственности за незаконное занятие рыбной ловлей / В. Кульков // Сов. юстиция. — 1970. — № 14. — С. 14.
12. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / Верховний Суд України; за заг. ред. В. Т. Маляренка. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — С. 340–348.
13. Бюллетень Верховного Суда УССР. — 1972 — № 2. — С. 10.

Пругла А. М. Объективная сторона экологических преступлений, совершаемых в исключительной (морской) экономической зоне

Аннотация. В статье анализируются объективные стороны преступлений, предусмотренных ст. ст. 243, 244, 249 УК Украины. Наибольшую сложность при исследовании внешних проявлений рассматриваемых экологических преступлений составляют преступные последствия. В случае, если законодатель предусматривает последствия как конструктивные признаки этих преступлений, то они считаются законченными с момента их причинения. В статье делается вывод, что уголовно-правовые средства осуществления политики Украины в ее исключительной (морской) экономической зоне должны учитывать существующую действительность, а именно: общественную и международную опасность загрязнения моря, незаконной разработки континентального шельфа, незаконного занятия рыбным, звериным или другим водным добывающим промыслом, и, соответственно, любые допустимые, даже очень жесткие мероприятия, принятые Украиной в ее

исключительной (морской) экономической зоне относительно таких преступлений, должны признаваться правомерными и необходимыми, а не подвергаться ограничениям или запрету со стороны международного права.

Ключевые слова: исключительная (морская) экономическая зона, преступления против окружающей среды, объективная сторона, создание опасности, последствия преступлений.

Prytula A. Objective side of ecological crimes committed in the exclusive (Maritime) economic zone

Summary. The article analyzes the objective side of the crime stipulated by ст. ст. 243, 244, 249 of the criminal code of Ukraine. The greatest difficulty in the study of the external manifestations the nature of the environmental

crimes are criminal consequences. If the legislator envisages consequences as the constructive elements of these crimes, they are considered complete since the moment of their infliction. The article concludes that the criminal remedies for implementation of policy of Ukraine within its exclusive (Maritime) economic zone shall take into account the existing reality, namely: public and international pollution hazard, illegal development of the continental shelf, illicit classes of fishing, hunting or other water extractive activities, and, accordingly, any valid even completely solid measures taken by Ukraine within its exclusive (marine) economic zone in respect of such offences, shall be recognized as lawful and necessary, and not subject to restrictions or a prohibition by international law.

Keywords: exclusive (Maritime) economic zone, crimes against environment, the objective side, creating a hazard, the consequences of the crimes.